

การศึกษาวิเคราะห์การแปลคำว่า “เหริน” ในจตุรปกรณ์สำนักขงจื้อเป็นภาษาไทย

An Analytical Study of the Translation into Thai of the Word “Ren” in the Four Books of the Confucius School

เบญจมาภรณ์ ฤๅไชย¹, กนกพร นุ่มทอง²
Benjamaporn Ruechai¹, Kanokporn Numtong²

Received: 16 August 2023

Revised: 31 August 2023

Accepted: 19 September 2023

บทคัดย่อ

เหริน (仁) เป็นคุณธรรมสำคัญของแนวคิดปรัชญาขงจื้อ มีความหมายซับซ้อนและกินความกว้างจนยากที่จะแปล บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิธีการแปลความหมายคำว่า เหริน เป็นภาษาไทย 2) เพื่อศึกษาการแปลคำว่า เหริน ในคัมภีร์จตุรปกรณ์ (四书) สำนักขงจื้อฉบับแปลภาษาไทย ดำเนินการศึกษาวิจัยโดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์จตุรปกรณ์สำนักขงจื้อฉบับภาษาไทยร่วมกับฉบับภาษาจีน ศึกษาหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องจากนั้นทำการวิเคราะห์ผล ผลการวิจัยพบว่า การแปลคำว่า เหริน เป็นภาษาไทย ใช้วิธีการแปลคำทางวัฒนธรรม 2 กลวิธี ได้แก่ 1) วิธีการแปลโดยการถอดเสียง 2) วิธีการแปลโดยการถอดความหมาย ในกลวิธีการแปลโดยการถอดความหมายนี้ สามารถจำแนกออกเป็น 6 ความหมายในภาษาไทย คือ มนุษยธรรม มนุสสธรรม กัลยาณธรรม เมตตธรรม การุณยธรรม และความรักหรือเจตนารมณ์ที่ดีงาม ซึ่งการถอดความหมายคำว่า เหริน ทั้งหมดนี้ ใช้วิธีการแปลแบบเอาความ (free translation) ตามทฤษฎีการแปลของสัญฉวีสายบัว อีกทั้งยังพบว่า การแปลคำว่า เหริน เป็นภาษาไทย ในหนังสือจตุรปกรณ์ของสำนักขงจื้อฉบับแปลภาษาไทย 4 เล่มตามขอบเขตการวิจัย มีการใช้คำภาษาไทยถอดความหมายคำว่า เหริน แตกต่างกัน ดังนี้ 1) หลุนอวี่: ขงจื้อสนทนา ใช้คำว่า มนุษยธรรม 2) ต้าเสวีย (มหาศึกษา) ใช้คำว่า กัลยาณธรรม 3) จงยง (ความเหมาะสมที่แน่นอน) ใช้คำว่า มนุสสธรรม 4) คัมภีร์เมิ่งจื้อ ใช้คำว่า มนุสสธรรม และการุณยธรรม ซึ่งการตีความคำว่า เหริน ในความหมายที่ต่างกัันนั้น ไม่ได้สะท้อนถึงความถูกต้องของภาษา หากแต่สามารถสะท้อนถึงมุมมองของผู้แปลที่ต้องการสื่อความหมายที่ต่างกันออกไป

คำสำคัญ: การแปล, เหริน, จตุรปกรณ์, ขงจื้อ

¹ สำนักการศึกษาทั่วไป สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

² ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

¹ General Education, Panyapiwat Institute of Management. e-mail: benjamapornrue@pim.ac.th

² Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University. e-mail: kanokporn.n@ku.th

Abstract

“Ren” (仁) is a significant virtue of Confucian philosophy. It is challenging to translate because the meaning is so broad and deep. The goals of this article are: 1) to examine the method used to translate the term Ren from Chinese into Thai, 2) to examine the translation the term Ren from Chinese into Thai in the Thai editions of the Confucius School’s Four Books. The study and analysis of data from the Thai and Chinese editions of the Four Books served as the basis for the research. The findings indicated that two cultural translation strategies: 1) transliteration and 2) transcription had been applied in the translation of the word Ren into Thai. The tactic can be divided into six categories in Thai: Humanitarian, (Manussayadharma), Humaneness (Manussadhamma), Fundamental human rules (Kalayanadhamma), Compassion (Mettadhamma), Benevolence (Karunyadhamma) and love or good intentions. According to Sanchawi Saibua’s translation theory, the term Ren is translated from these six words using a free translation technique. According to the investigation, it was also discovered that the word Ren is translated differently into Thai using different words in the four volumes of the Confucius School’s Four Books. In the scope of this research, these are translated into Thai. 1) In Lun Yu (The Analects), the term “humanitarian” is used. 2) In Da Xue (the Great Learning), the term “fundamental human rules” is used. 3) In Zhong Yong (the Doctrine of the Mean), the term “humaneness” is used. 4) In Mengzi (the Works of Mencius), the words “humaneness” and “benevolence” are used.

Keywords: Translation, Ren, four books, confucius

บทนำ

“เหริน (仁)” เป็นมโนทัศน์สำคัญในคำสอนของสำนักขงจื้อ จากการค้นคว้าเบื้องต้นพบว่าคัมภีร์ในสำนักขงจื้อหรือหนังสือเกี่ยวกับขงจื้อฉบับภาษาไทย มีการแปลความหมายคำว่าเหริน ไว้หลากหลาย อาทิ เมตตาธรรม มนุสสธรรม มนุษยธรรม กัลยาณธรรม ซึ่งความหมายของคำที่กล่าวมาข้างต้นมีความหมายใกล้เคียงกันมาก และยังพบว่านักวิชาการบางท่านเลือกเรียกทับศัพท์คำว่า เหริน ตามภาษาจีน การเลือกใช้คำแปลที่แตกต่างกันแฝงด้วยเหตุผลที่น่าสนใจ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากลวิธีการแปลคำว่า เหริน เป็นภาษาไทย เพื่อนำเสนอความหมายและกลวิธีการแปลคำว่า เหริน ในจตุรปกรณ์สำนักขงจื้อฉบับ

ภาษาไทย โดยสาเหตุที่เลือกเลือกคัมภีร์จตุรปกรณ์สำนักขงจื้อเป็นขอบเขตการวิจัยในครั้งนี้ เนื่องจากจตุรปกรณ์ (四书) เป็นหนังสือที่รวบรวมสารัตถะของสำนักขงจื้อ ถูกรวบรวมขึ้นโดยนักปราชญ์สำนักขงจื้อผู้เป็นราชบัณฑิตสมัยราชวงศ์ซ่ง ชื่อว่า จูซี (朱熹) จูซีเลือกเอาหนังสือและบทความบางตอนที่สำคัญมารวบรวมเป็นชุดตำราสี่เล่ม (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2544, น. 55-56) ประกอบด้วย หลุนอู๋ (论语) ทั่วยบทพื้นฐานของสำนักขงจื้อ เป็นบันทึกบทสนทนาและคำสอนระหว่างขงจื้อกับศิษย์ต้าเสวีย (大学) หรือมหาศึกษา เป็นตำราที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก เป็นประตูสู่การศึกษาธรรมจริยาในสำนักขงจื้อ จงยง (中庸) เป็นหนึ่งในตำราสำคัญของสำนักขงจื้อที่ใช้อธิบายนิติธรรมนิยม

และเมิ่งจื่อ (孟子) เป็นบันทึกคำสอนของเมิ่งจื่อ นักปรัชญาคนสำคัญของสำนักขงจื่อ เป็นหนึ่งในคัมภีร์สำคัญด้านการปกครองของจีน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการแปลความหมายคำว่า เหริน เป็นภาษาไทย
2. เพื่อศึกษาการแปลคำว่า เหริน ในคัมภีร์จตุรปกรณ์ (四书) สำนักขงจื่อฉบับแปลภาษาไทย

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการศึกษาการแปลความหมายคำว่า เหริน ผู้วิจัยศึกษาความหมายคำว่า เหริน จากตัวบทจตุรปกรณ์ของสำนักขงจื่อฉบับแปลภาษาไทย หนังสือหลุนอี่ว: ขงจื่อสนทนาของสุวรรณา สถาอานันท์ ฉบับปี พ.ศ. 2551 หนังสือคัมภีร์หลุนอี่ว ของอมร ทองสุก หนังสือต้าเสวีย (มหาวิทยาลัย) ของ ถาวร ลิกขโกศล หนังสือจยง (ความเหมาะสมที่แน่นอน) ของ กนกพร นุ่มทอง และ หนังสือคัมภีร์เมิ่งจื่อ ของ ปกรณ์ ลิมปบุญสรณ์ หนังสือและบทความที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตการศึกษาการแปลคำว่า เหริน ในคัมภีร์จตุรปกรณ์สำนักขงจื่อเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยศึกษาจากตัวบทจากจตุรปกรณ์ของสำนักขงจื่อฉบับแปลภาษาไทย 4 เล่ม หนังสือหลุนอี่ว : ขงจื่อสนทนา ของ สุวรรณา สถาอานันท์ ฉบับปี พ.ศ. 2551 หนังสือต้าเสวีย (มหาวิทยาลัย) ของ ถาวร ลิกขโกศล หนังสือจยง (ความเหมาะสมที่แน่นอน) ของ กนกพร นุ่มทอง และ หนังสือคัมภีร์เมิ่งจื่อ ของ ปกรณ์ ลิมปบุญสรณ์ และศึกษาร่วมกับตัวบทภาษาจีนจากหนังสือ《四书章句集注》สำนักพิมพ์จงฮวาชูจี้ว (中华书局) ปี ค.ศ. 2011 ชำระโดยเกาเทียน (高天)

ข้อตกลงเบื้องต้น

ข้อความจากคัมภีร์ต้าเสวียและจยงฉบับแปลภาษาไทยผู้วิจัยยกมาจากคำแปลในหนังสือคัมภีร์ต้าเสวีย (มหาวิทยาลัย) และ จยง (ความเหมาะสมที่แน่นอน) สองคัมภีร์ แก่นคำสอนของลัทธิขงจื่อของสมาคมเผยแพร่คุณธรรมเด็กก่าจิจินเกาะ คัมภีร์ต้าเสวียและจยง มีการแปลเป็นภาษาไทย 2 ฉบับ ผู้วิจัยเลือกศึกษาฉบับหนังสือคัมภีร์ต้าเสวีย (มหาวิทยาลัย) และ จยง (ความเหมาะสมที่แน่นอน) สองคัมภีร์ แก่นคำสอนของลัทธิขงจื่อ ของ ถาวร ลิกขโกศล และ กนกพร นุ่มทอง เนื่องจากเป็นฉบับที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย

ข้อความจากคัมภีร์เมิ่งจื่อฉบับแปลภาษาไทย ผู้วิจัยยกมาจากคำแปลในหนังสือคัมภีร์เมิ่งจื่อ ของ ปกรณ์ ลิมปบุญสรณ์ ซึ่งเป็นฉบับแปลภาษาไทยฉบับเดียว

ข้อความจากคัมภีร์หลุนอี่ว ผู้วิจัยศึกษาจากหนังสือ 2 เล่ม ได้แก่ 1) หนังสือ หลุนอี่ว: ขงจื่อสนทนา (2562) ของ สุวรรณา สถาอานันท์ ผู้วิจัยเลือกศึกษาของสุวรรณา สถาอานันท์ เนื่องจากเป็นศาสตราจารย์ด้านปรัชญา แม้จะแปลจากฉบับภาษาอังกฤษแต่มีการค้นคว้าคำว่า เหริน อย่างละเอียด 2) หนังสือคัมภีร์หลุนอี่ว ของอมร ทองสุก ผู้วิจัยเลือกศึกษาของอมร ทองสุก เนื่องจากแปลมาจากภาษาจีนโดยตรงและเป็นฉบับที่มีความสมบูรณ์

ข้อความภาษาจีนจากคัมภีร์จตุรปกรณ์ ผู้วิจัยยกมาจาก ฉบับ《四书章句集注》สำนักพิมพ์จงฮวาชูจี้ว (中华书局) ในปี ค.ศ. 2011 ชำระโดยเกาเทียน (高天)

สำหรับการถอดเสียงภาษาจีน อิงกับเกณฑ์การถอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักษรวิธีไทยของคณะอนุกรรมการพิจารณาเกณฑ์การถอดเสียงภาษาจีนเป็นภาษาไทย

ฉบับสำนักนายกรัฐมนตรี ปี พ.ศ. 2540 ยกเว้น
ชื่อหนังสือ คัมภีร์หลุนอวี่ ของอมร ทองสุก ธรรมะขงจื้อ:
สอนคนให้เป็นคน ของทองแถม นาถจำนง และ
ปรกณ์ ลิมปนุสรณ์ รวมถึง ชื่อบทความเรื่อง
การพัฒนาชุมชนตามแนวคิดทางสายกลางของ
ขงจื้อ ของวารสารกมล ภูลสวัสดิ์, สรวิชัย
วงศ์สะอาด, ธงชัย ศรีเมือง, ภรสรัญ แก่นทอง,
และปิยนถ อิ่มดี คงไว้ซึ่งการสะกดตามต้นฉบับ
นอกจากนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้เกณฑ์ดังกล่าวโดยละ
การขีดเส้นใต้หน่วยเสียงพยัญชนะต้น zh ch sh
ที่ใช้ จ ; ฉ/ช และ ส/ซ ถ่ายทอดเสียง ตามเกณฑ์
ข้อ 3.2 ที่ระบุว่าอนุโลมไม่ให้เกิดการขีดเส้นใต้ได้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาตัวบทตามขอบเขตการวิจัย
2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการแปล และ
กลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรม
3. ศึกษางานวิจัยและบทความ
ที่เกี่ยวข้อง
4. ศึกษาและวิเคราะห์กลวิธีและเหตุผล
การแปลความหมายคำว่า เหริน ในภาษาไทย
5. วิเคราะห์การแปลคำว่าเหรินใน
จตุรปรกณ์สำนักขงจื้อฉบับแปลภาษาไทย
6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง

หัวใจสำคัญของการแปล คือ
การถ่ายทอดความหมายจากภาษาต้นฉบับไปยัง
ภาษาปลายทางได้อย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยพบว่า
นักทฤษฎีและนักวิชาการให้ความหมายและ
คำนิยามการแปลไว้มากมาย อาทิ

Nida and Taber (1982) ให้นิยามว่า
การแปล คือการถ่ายทอดความหมายและรูปแบบ
ของการนำเสนอความหมาย ซึ่งหมายถึงการใช้

เสียง คำ วลี ประโยค และข้อความแวดล้อมของ
ภาษาหนึ่งไปยังภาษาหนึ่ง

Newmark (2001) ให้นิยามว่า การแปล
คือ การนำความหมายจากภาษาหนึ่งถ่ายทอดไป
ยังภาษาอื่นให้ตรงกับความหมายของผู้เขียน

สัญญาวิ สายบัว (2550) ให้นิยามว่า
การแปล คือการถ่ายทอดความหมายจากภาษา
หนึ่งไปอีกภาษาหนึ่ง คือการถ่ายทอดความหมาย
ต้นฉบับสู่ฉบับแปล โดยเป้าหมายสำคัญของ
การแปลคือการคงความหมายของต้นฉบับ
งานแปลที่ดีคืองานแปลที่สามารถคงความหมาย
ต้นฉบับไว้ได้ครบถ้วน

กนกพร นุ่มทอง (2563) ให้นิยามว่า
“การแปล เป็นกิจกรรมทางภาษาที่ใช้ใน
การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่ผู้แปล
ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้ใช้ภาษาต่างกัน
หัวใจหลักของการแปลคือ ความหมาย ซึ่งต้อง
อาศัยความเข้าใจในต้นฉบับและความสามารถ
ในการถ่ายทอดความหมายให้ผู้อ่านฉบับแปล
เข้าใจ”

ทฤษฎีการแปล

การแปล เป็นศาสตร์ที่ต้องบูรณาการ
ความรู้หลายด้าน นอกจากจะต้องศึกษาคำ
และไวยากรณ์ของภาษาต้นฉบับแล้ว ยังต้อง
ศึกษาวิชาการในศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย
นักแปลต้องมีใจรักในการแสวงหาความรู้
(กนกพร นุ่มทอง, 2563, น. 6)

สัญญาวิ สายบัว (2550) ได้กล่าวไว้ใน
หนังสือหลักการแปลว่า การแปลไม่ใช่เรื่องของ
การศึกษาเพียงคำศัพท์และไวยากรณ์ของภาษา
เท่านั้นแต่ต้องศึกษาวิชาการอื่นๆและทฤษฎีการ
แปลด้วยสัญญาวิกกล่าวว่าการแปลควรปฏิบัติอย่าง
มีกระบวนการ โดยได้กล่าวถึงกระบวนการแปล
ไว้ 4 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นที่ 1 การศึกษาต้นฉบับ
ขั้นที่ 2 การรับทอดความหมายจากต้นฉบับ

ขั้นที่ 3 การถ่ายทอดเป็นภาษาฉบับแปล และ
ขั้นที่ 4

การทดสอบงานแปล ซึ่งขั้นตอน
การถ่ายทอดเป็นภาษาฉบับแปล สัญญวี สายบัว
ได้แบ่ง

การถ่ายทอดเป็นภาษาฉบับแปล
ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การแปลแบบตรงตัว
(literal translation) และ การแปลแบบเอาความ
(free translation)

**การแปลแบบตรงตัว (literal
translation)** คือ การแปลที่รักษาคำ ระเบียบวิธี
การเรียงคำ วิธีการจัดกลุ่มความหมายเข้าเป็น
ประโยค การเรียงประโยคเข้าเป็นข้อความ และ
การใช้เครื่องหมายวรรคตอนของต้นฉบับไว้ให้
ได้มากที่สุด

**การแปลแบบเอาความ (free
translation)** คือ การถ่ายทอดภาษาและการ
ลำดับความคิดที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากต้นฉบับ
แต่ยังคงสื่อความหมายตามต้นฉบับ (สัญญวี
สายบัว, 2550, น. 43-44)

กลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรม

การแปลเป็นศาสตร์ที่มีความท้าทายเป็น
อย่างมาก ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของภาษา
ต้นฉบับและภาษาฉบับแปลเป็นสิ่งที่ท้าทายผู้แปล
อยู่เสมอ ความแตกต่างด้านภาษาศาสตร์และ
ด้านวัฒนธรรม หากเปรียบเทียบสองสิ่งนี้ พบว่า
ความแตกต่างด้านวัฒนธรรมจะก่อให้เกิดการแปล
ที่ซับซ้อนกว่า (อริศางามศรี, 2560, น. 21) อริศางามศรี
ได้สรุปกลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมของ
นักทฤษฎี 5 คน ได้แก่ สัญญวี สายบัว, Baker,
Beekman & Collow, Newmark, และ Graedler
โดยสรุปและแบ่งออกเป็น 12 กลวิธี ดังนี้

1) การแปลโดยการถอดเสียง คือ
การยืมเสียงในภาษาต้นฉบับและนำมาเขียนใน
ภาษาฉบับแปล เป็นวิธีที่ทำให้ผู้อ่านใกล้ชิดภาษา

ต้นฉบับมากที่สุด อยู่ในกลวิธีการแปลของ Baker,
Newmark, Beekman & Collow และ Graedler

2) การแปลโดยการถอดความหมาย คือ
การถอดความหมายจากคำในต้นฉบับมาขยายความ
ในฉบับแปล อยู่ในกลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรม
ของ สัญญวี, Baker, Newmark และ Graedler

3) การแปลโดยใช้คำที่มีความหมายก
ว้างขึ้น คือ การแปลโดยใช้คำที่มีความเป็นกลาง
ทางอารมณ์ สีสิ้น หรือความเฉพาะเจาะจงลงเมื่อ
เปรียบเทียบกับคำในต้นฉบับ อยู่ในกลวิธีการแปล
ของ Baker สอดคล้องกับกลวิธีการแปลด้วยคำ
ที่มีความหมายกว้างขึ้นของ สัญญวี, Newmark
และ Beekman & Collow

4) การแปลด้วยการแทนที่คำทางวัฒนธรรม
ในภาษาปลายทาง คือ การแปลที่ใช้คำทางวัฒนธรรม
ของภาษาปลายทางที่แตกต่างจากภาษาต้นทาง
แต่คงไว้ซึ่งความหมายของภาษาต้นฉบับได้
การแปลแบบนี้ผู้แปลต้องคำนึงถึงความหมาย
แฝงของคำทางวัฒนธรรมทั้งภาษาต้นทางและ
ปลายทาง อยู่ในกลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรม
ของ Baker, Newmark, Beekman & Collow
และ Graedler

5) การแปลโดยการเติมคำอธิบาย คือ
การที่ผู้แปลเติมคำอธิบายเป็นข้อมูลเพิ่มเติมนอก
เหนือจากที่มีอยู่ในต้นฉบับเข้าไปในการแปล ทั้งใน
เนื้อหา ใส่วงเล็บอธิบาย หรือ แยกใส่ข้อมูล
อธิบายต่างหาก อยู่ในกลวิธีการแปลของ สัญญวี,
Beekman & Collow, Newmark

6) การแปลโดยการละ คือ ผู้แปลตัด
เนื้อหาที่มีอยู่ในต้นฉบับออก วิธีนี้มักใช้เมื่อคำที่
ต้องแปลไม่เป็นที่รู้จักในภาษาปลายทางเลยและ
ไม่ใช่เนื้อหาสำคัญ ผู้แปลต้องใช้ความระมัดระวัง
อย่างมาก เพราะอาจส่งผลให้การแปลไม่สมบูรณ์
ได้ อยู่ในกลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมของ
สัญญวี, Newmark และ Beekman & Collow

7) การแปลโดยใช้กลวิธีการแปลมากกว่าหนึ่งวิธี คือ การใช้กลวิธีการแปลหลายวิธีร่วมกัน เพื่อแก้ปัญหาความต่างของความหมายที่พบในต้นฉบับ มีเพียง Newmark เท่านั้นที่กล่าวถึงกลวิธีการแปลประเภทนี้

8) การใช้คำแปลที่เป็นที่ยอมรับในภาษาฉบับแปล คือ การเลือกใช้คำแปลในภาษาที่มีใช้อยู่แล้วในภาษาปลายทาง มีความหมายเป็นที่เข้าใจในภาษาฉบับแปล วิธีนี้ Newmark เป็นผู้กำหนด

9) การแปลตรงตัว วิธีนี้ Newmark เป็นผู้กำหนด คือ การใช้ภาษาแปลตรงตัวตามภาษาต้นฉบับ

10) การแปลโดยการทำเครื่องหมาย คือ การทำเครื่องหมายให้รู้ว่าคำนั้นถูกแยกออกมาจากคำอื่นๆ ในบทแปล อาจเป็นเครื่องหมายอัญประกาศ เพื่อแสดงให้เห็นว่าคำแปลนี้ถูกแปลขึ้นใหม่ และคำแปลดังกล่าวอาจถูกแทนที่ได้ในอนาคต วิธีนี้ Newmark เป็นผู้กำหนด

11) การแปลโดยการกำหนดคำใหม่ วิธีนี้ Greadler เป็นผู้เสนอ จะกำหนดคำใหม่ต่อเมื่อไม่มีคำในภาษาปลายทางอธิบายคำทางวัฒนธรรมที่พบในต้นฉบับ

12) การแปลโดยการใช้ภาพที่ กำหนดโดย Baker คือ การใช้ภาพถ่ายหรือรูปภาพใส่เพิ่มเติมเพื่ออธิบายความหมายคำทางวัฒนธรรมที่พบในต้นฉบับ (อริศา งามศรี, 2560, น. 23-25)

จตุรปกรณ์ (四书) สำนักขงจื๊อ

สำนักขงจื๊อมีคัมภีร์สำคัญอยู่สองชุด ได้แก่ ตำราสี่เล่ม (四书) และคัมภีร์ห้าเล่ม (五经) หนังสือเรื่องคัมภีร์ต้าเสวีย (มหาวิทยาลัย) ได้ระบุข้อมูลเกี่ยวกับตำราสี่เล่มและคัมภีร์ห้าเล่มว่า เป็นคัมภีร์ที่มีสถานะสูงในวงวรรณคดีปรัชญาและการศึกษาของจีนมาตั้งแต่ยุคราชวงศ์

ฮั่น ต่อมาในยุคสมัยของพระเจ้าหยวนเหรินจง (元仁宗) ได้มีพระราชโองการให้นำตำราสี่เล่มมาเป็นข้อสอบคัดเลือกคนเข้ารับราชการ และใช้ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงสมัยราชวงศ์หมิงและชิง จนกระทั่งยกเลิกการสอบโดยใช้ตำราสี่เล่มในปี พ.ศ. 2448 ตำราสี่เล่มจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญในวงการศึกษาและราชการของจีน (ถาวร ลิกขโกศล และกนกพร นุ่มทอง, 2562, น. 3) ตำราสี่เล่มหรือจตุรปกรณ์ ของสำนักขงจื๊อมีข้อมูลปรากฏในหนังสือเมธีตะวันออกว่า จตุรปกรณ์ เป็นหนังสือที่รวบรวมสารัตถะของสำนักขงจื๊อ ถูกรวบรวมขึ้นโดยนักปราชญ์สำนักขงจื๊อผู้เป็นราชบัณฑิตสมัยราชวงศ์ซ่งชื่อว่าจู่ซี (朱熹) จู่ซีเลือกเอาหนังสือและบทความบางตอนที่สำคัญมารวบรวมเป็นชุด ตำราสี่เล่ม ประกอบด้วย หลุนอี่วี่ (论语) ต้าเสวีย (大学) จงยง (中庸) และเม็งจื่อ (孟子) (เสถียรโพธิ์นันทะ, 2544, น. 55-56) โดยตำราทั้งสี่เล่มมีความสำคัญดังนี้

หลุนอี่วี่ (论语) เป็นบันทึกบทสนทนาและคำสอนระหว่างขงจื๊อกับศิษย์ ไม่ได้เป็นงานเขียนหรือถูกบันทึกโดยผู้ใดคนหนึ่งโดยตรง เป็นการบันทึกโดยศิษย์ใกล้ชิดจำนวนหนึ่ง หลุนอี่วี่เป็นตัวบทพื้นฐานของสำนักจื๊อ ถือเป็นหนังสือที่สำคัญที่สุดของปรัชญาสำนักขงจื๊อ และเป็นกฎเกณฑ์สำคัญที่เปิดประตูสู่การศึกษาปรัชญาจีนโบราณ ลักษณะของบทสนทนาในหนังสือหลุนอี่วี่ไม่มีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน แต่มีกลุ่มบทที่มีเนื้อหาเกาะเกี่ยวเป็นเรื่องเดียวกัน (สุวรรณ สภาอานันท์, 2551, น. 1-2)

ต้าเสวีย (大学) หรือมหาศึกษา เป็นตำราที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก เป็นประตูสู่การศึกษาธรรมจริยาในสำนักขงจื๊อ เดิมหนังสือต้าเสวีย (มหาวิทยาลัย) เคยได้รับยกย่องให้เป็นคัมภีร์ เพราะถูกรวมอยู่ในคัมภีร์หลี่จี้ (礼记) ตอนที่รวมอยู่ในคัมภีร์หลี่จี้ไม่ได้แบ่งเป็นบทชัดเจน เมื่อจู่ซี

คัดเลือกมารวมอยู่ในจตุรปรกรณ์จึงได้ทำการแบ่งเนื้อหาเป็นสองตอนสำคัญ ได้แก่ ตอนต้น เรียกว่าจิง (经) คือตัวอรรถ เป็นวาตะของขงจื้อที่จิงจื่อถ่ายทอดมา และตอนปลาย เรียกว่า จ้วน (传) คืออรรถอธิบาย เป็นคำอธิบายของจิงจื่อที่บรรดาศิษย์จัดบันทึกไว้ แบ่งเป็น 10 ตอน โดย 4 ตอนแรกเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของขอบเขตเนื้อหา ตอนที่ 5 เป็นสาระสำคัญของความดีสูงสุด ตอนที่ 6 กล่าวถึงรากฐานของการอบรมตนให้เชื่อตรงต่ออุดมคติ (ถาวร สิกขโกศล และกนกพร นุ่มทอง, 2562, น. 4, 20)

จงยง (中庸) เป็นหนึ่งในตำราสำคัญของสำนักขงจื้อที่ใช้อธิบายนิติธรรมนิยม ความหมายของ “จงยง” ไม่ได้ถูกระบุไว้ตรงๆ ถาวร สิกขโกศลได้อธิบายว่า หากจะถ่ายทอดคำว่าจงยงเป็นภาษาไทยแบบถ่ายคำ จะตรงกับคำว่า “ตรงยง” ตรง หมายถึง เที่ยงตรง ยง หมายถึง ยืนยง ยั่งยืน เสถียร โพธิ์นันทะ แปลคำว่า จงยง โดยการแปลเอาความ แปลว่า ความเหมาะสมที่แน่นอน (กนกพร นุ่มทอง, 2563, น. 25) หนังสือคัมภีร์จงยง (ความเหมาะสมที่แน่นอน) ที่แปลโดยกนกพร นุ่มทอง ระบุข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือจงยงว่า เดิมจงยงเป็นบทหนึ่งในคัมภีร์หลี่จี้ (礼记) โดยจู้ชี่ได้แบ่งเนื้อหาในหนังสือจงยงออกเป็น 33 บท โดยมีการกำกับเลขประจำบทไว้ตอนท้ายของแต่ละบท มีการเขียนตัวบทและคำอธิบาย (ถาวร สิกขโกศล และกนกพร นุ่มทอง, 2562, น. 24-25)

เมิ่งจื่อ (孟子) เป็นบันทึกคำสอนของเมิ่งจื่อ นักปรัชญาคนสำคัญของสำนักขงจื้อ หนังสือคัมภีร์เมิ่งจื่อที่แปลโดย ปกรณ์ ลิมปนูสรณ์ ระบุว่า เมิ่งจื่อเป็นหนึ่งในคัมภีร์สำคัญด้านการปกครองของจีน หนังสือเมิ่งจื่อฉบับที่แพร่หลายในปัจจุบัน คือฉบับที่ชำระโดยนักวิชาการสมัยราชวงศ์ฮั่นที่ชื่อว่า เจ้าฉี (赵岐) โดยมีเนื้อหา

แบ่งออกเป็น 7 เล่ม แต่ละเล่มแบ่งเป็นภาคต้นและภาคปลาย จึงสามารถกล่าวได้อีกแบบว่ามีทั้งหมด 14 เล่ม เนื้อความแต่ละเล่มประกอบด้วย คำสอน สุภาษิต ข้อความแสดงทัศนะ บทความสั้นและบทความยาว (ปกรณ์ ลิมปนูสรณ์, 2558, น. 33)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้าข้อมูลในฐานข้อมูลสำคัญของประเทศไทย พบว่ายังไม่มีผู้วิจัยเกี่ยวกับการแปลความหมายคำว่า เหริน เป็นภาษาไทย แต่ในฐานข้อมูลของประเทศจีนมีการวิจัยการแปลคำว่า เหริน อาทิ

Zhang Rong (2019) กล่าวว่า การแปลคำว่า เหริน คำสอนสำคัญของสำนักขงจื้อ (สำนักขงจื่อ) มีหลายความหมาย ไม่ใช่คำที่สามารถแสดงคำศัพท์ที่แปลเป็นภาษาอังกฤษได้เพียงคำเดียว ในภาษาอังกฤษ การแปล เหริน ว่า Good จะพบได้บ่อยที่สุด ในบางบริบท เหริน ถูกแปลว่า virtue, perfect virtue, magnanimity เพื่อสื่อความหมายว่าคุณธรรมอันดีงาม และมีนักวิชาการหลายคนแปล เหริน ว่า love for others คำว่า humanity และ goodness ถูกนำมาสื่อถึงแก่นแท้ของคำว่า เหริน อีกทั้งมีผู้แปล เหริน ว่า Authoritative เพื่อสื่อความหมายในเชิงผู้นำ เคารพ เพื่อดังนั้น การแปลภาษาอังกฤษของคำว่า เหริน จึงต้องยึดตามบริบทเฉพาะที่ใช้การแปล ภาษาอังกฤษตีความ เหริน ในด้านภาษาวัฒนธรรมที่อยู่ในต้นฉบับ ในภาษาอังกฤษ การแปลคำว่า เหริน ในรูปแบบที่ต่างกันต่างแฝงไปด้วยการให้ความสำคัญที่ต่างกัน ผู้แปลควรใช้คำแปลภาษาอังกฤษให้เหมาะสมตามสถานการณ์ เพื่อถ่ายทอดความหมายต้นฉบับ และเผยแพร่วัฒนธรรมที่แฝงอยู่ได้อย่างถูกต้อง

Chu Xin (2020) กล่าวว่า จากการศึกษ
การแปลคำว่า เหริน ของผู้แปลชาวตะวันตก
พบว่า ภูมิหลังด้านวัฒนธรรมและจุดมุ่งหมายของ
การแปลมีผลกระทบต่อภาษาแปล คำว่า เหริน
ประกอบไปด้วยความหมายที่มากมาย ผู้แปล
จึงต้องคำนึงถึงบริบทของประโยคและความหมาย
แฝงในประโยคนั้นๆ ในการถ่ายทอดความหมาย
คำว่า เหริน มีแนวคิดด้านวัฒนธรรมจีนโบราณ
แฝงอยู่ ฉะนั้นการแปลความหมายคำว่าเหริน
จึงต้องระวัง เพราะอาจถ่ายทอดความหมายได้
ไม่ตรงกับต้นฉบับและเผยแพร่วัฒนธรรมจีนโบราณ
ที่แฝงอยู่คลาดเคลื่อน หากพบว่า การแปลคำว่า
เหริน ในกลวิธีต่างๆ ไม่สามารถถ่ายทอด
ความหมายต้นฉบับไว้ได้สมบูรณ์ การเลือกเรียก
ทับศัพท์คำว่า เหริน ในภาษาจีนอาจเป็นทางเลือก
ที่เหมาะสมกว่า

Zhong Xue และ Wang Jinfeng (2021)
ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบการแปลความหมาย
ของคำว่า เหริน จากคัมภีร์หลุนอี่วี่ฉบับ
ภาษาอังกฤษและภาษารัสเซีย พบว่า ทั้งสองภาษา
มีการแปลความหมายคำว่า เหริน ไว้อย่าง
หลากหลายและมีบางจุดที่ตีความแตกต่างกัน
พบว่า คำแปลในภาษาอังกฤษจะให้ความหมาย
ได้ใกล้เคียงกับภาษาต้นฉบับมากกว่า การใช้
คำหนึ่งคำเพื่อแสดงความหมายแฝงของคำว่า
เหริน ในบทความทั้งหมดมีข้อจำกัดเล็กน้อย
และไม่สามารถสื่อถึง เหริน ที่ขงจื้อต้องการ
จึงเสนอว่าหากเลือกใช้กลวิธีการเรียกทับ
ศัพท์ภาษาจีนและเติมคำอธิบาย อาจทำให้
ผู้อ่านเข้าใจความหมายที่แท้จริงของต้นฉบับ
ได้ชัดเจนขึ้น

Zhou Mei (2022) กล่าวว่า เหริน เป็น
คำที่มีความหมายกว้างมาก สามารถตีความได้
หลายอย่าง Zhou Mei ใช้วิธีการวิเคราะห์กลวิธี
การแปล เหริน เป็นภาษาอังกฤษ พบว่า การแปล
คำว่า เหริน เป็นภาษาอังกฤษอาจจะเลือกใช้กลวิธี

การเรียกทับศัพท์ภาษาจีน โดยใช้ศัพท์อักษรพินอิน
“ren” และเติมคำอธิบาย เช่น “ren—a collection
of all virtue including benevolence, goodness,
kindness, love, humanity and generously”
เพื่อสามารถสื่อความหมายต้นฉบับไปยังผู้อ่าน
ชาวต่างชาติได้อย่างสมบูรณ์ ถูกต้อง และเหมาะสม
กับบริบทแวดล้อม

ผลการวิจัย

ความหมายของคำว่าเหริน (仁)

เหริน (仁) เป็นคุณธรรมข้อหนึ่งที่มี
ความสำคัญมากในแนวคิดปรัชญาขงจื้อ เหริน
มาจากอักษรจีน 2 ตัว คือ เหริน (亻) หมายถึง
มนุษย์ และ เอ้อร์ (二) แปลว่า สอง รวมแล้วแปล
ว่ามากกว่าหนึ่ง นั่นคือส่วนรวมหรือสังคม ใน
คำว่า เหริน นี้แสดงถึงทัศนะของขงจื้อว่าให้ความ
สำคัญกับความสัมพันธ์ของมนุษย์และสังคม Wing-
tsit Chan ได้ตั้งข้อสังเกตว่าในบรรดาคัมภีร์โบราณ
ยุคชุนชิว หลุนอี่วี่ (论语) เป็นคัมภีร์เล่มแรก
ที่กล่าวถึง “เหริน” บ่อยที่สุด โดยมีปรากฏถึง
105 ครั้ง ใน 58 บท จากทั้งหมด 499 บท การมี
จำนวนการกล่าวถึงคำว่าเหรินบ่อยเป็นเครื่องบ่งชี้
อย่างหนึ่งว่า เหริน มีความสำคัญต่อแนวคิดปรัชญา
ขงจื้อ (สุวรรณ สตาอาพันธ์, 2562, น. 103)

พจนานุกรมจีน 《现代汉语词典》
ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 5 ระบุว่า เหริน แบ่งออกเป็น
2 ความหมาย ความหมายแรก แบ่งเป็น
3 ความหมายย่อย ได้แก่ 1) เหริน หมายถึง
เหรินอ้าย (仁爱) ในพจนานุกรมฉบับเดียวกันนี้
ระบุว่า เหรินอ้าย แปลว่า สามารถเห็นอกเห็นใจ
รักใคร่ และช่วยเหลือผู้อื่นได้ 2) เหริน ใช้เป็น
ภาษาที่บ่งบอกความสุภาพ หรือใช้เรียกผู้อื่นด้วย
ความเคารพ เช่น เหรินชยง (仁兄) ใช้เรียกมิตร
สหายด้วยความเคารพ 3) เหริน คือ ชื่อสกุลหนึ่ง
ของชาวจีน ความหมายสอง เหริน แปลว่า ส่วนที่
ค่อนข้างอ่อนของเมล็ดในสุดของผลไม้ สามารถรับ

ประธานได้เกือบทั้งหมด เช่น ซิงเหริน (杏仁) ที่แปลว่า อัลมอนต์ (中国社会科学院语言研究所词典编辑室, p. 1149)

พจนานุกรมจีน-ไทย 《现代汉泰词典》 ฉบับใหม่ (ฉบับพิมพ์หนังสือตัวอย่าง) ระบุว่า เหริน แบ่งออกเป็น 2 ความหมาย ความหมายแรก แบ่งเป็น 2 ความหมายย่อย ได้แก่ 1) เหริน แปลว่า เมตตาก รุณา 2) เหริน คือ ชื่อสกุลหนึ่งของชาวจีน ความหมายสอง เหริน แปลว่า เมล็ดในของผลไม้ (เชียรชัย เอี่ยมวรเมธ, 2553, น. 914)

หนังสือเรื่องเมธีตะวันออก อธิบายว่า ขงจื้อแบ่งความหมายของคำว่า เหริน แบ่งออกเป็น 6 ความหมาย ในบริบทที่แตกต่างกัน ได้แก่ 1) เหริน คือ ความรักในชนทั้งหลาย มีลักษณะเป็น เมตตา 2) เหริน คือ การบังคับตนเองให้อยู่ในกรอบ นิติธรรมนิยม จารีตประเพณี 3) ในบริบทครอบครัว เหริน หมายถึง ความกตัญญูกตเวทิตา 4) ในบริบทของผู้ปกครอง เหริน เป็นคุณสมบัติของผู้ปกครอง โดยรวมเอา ชู (恕) การเอาใจเขามาใส่ใจเรา เข้าไว้ด้วย ผู้ปกครองที่มีเหริน จะไม่กระทำการที่ตนไม่ปรารถนาต่อผู้อื่น ไม่สร้างความทุกข์ร้อนให้แก่บ้านเมือง 5) ผู้มีเหริน ย่อมมีความกล้าหาญ เหริน ในบริบทนี้ มีความหมายใกล้เคียงกับความแข็งแกร่ง อดทน จริงใจ ไม่พุดพลาบ 6) ผู้เป็นบัณฑิตจะยอมสละชีวิตเพื่อรักษาไว้ซึ่งเหริน ในบริบทนี้ การมีซึ่งเหรินประกอบไปด้วยคุณสมบัติ ห้าประการ คือ มีสัมมาคารวะต่อประชาชน มีน้ำใจ มีความซื่อสัตย์ มีความจริงใจในหน้าที่ และสร้างความรักและเชื่อใจให้ประชาชน (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2544, น. 70-72)

นอกจากนี้ หนังสือธรรมะขงจื้อ สอนคน ให้เป็นคน อธิบายว่า เหริน เป็นแก่นของปรัชญา ขงจื้อ ขงจื้อให้ความหมายคำว่า เหริน ไว้สองนัย ได้แก่ 1) เหริน คือ การควบคุมและเอาชนะตนเอง ให้สามารถกระทำได้อย่างถูกต้องตามจารีตราชวงศ์

โจว 2) เหริน คือ การรักมนุษย์ การปฏิบัติตามเหริน ในนัยนี้ คือ เราปรารถนาสิ่งใด จงช่วยผู้อื่นได้ สิ่งนั้นเช่นกัน เราปรารถนาจะบรรลุสิ่งใด จงช่วยให้ผู้อื่นบรรลุด้วย และ สิ่งใดที่เราไม่ปรารถนา อย่าทำสิ่งนั้นแก่ผู้อื่น (ทองแถม นาถจำนง และ ปรกรณ์ ลิ้มปณฺสรณ์, 2551, น. 45)

จากการศึกษาการแปลความหมายคำว่าเหริน จากพจนานุกรมและหนังสือที่เกี่ยวข้อง ในช่วงต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เหริน หมายถึง ความดีงาม และการกระทำที่ดีที่มีต่อผู้อื่นด้วยความรักในบริบทต่างๆ อย่างเหมาะสม เป็นคุณธรรมที่มนุษย์พึงมี ในปัจจุบันมีนักวิชาการบางท่าน เลือกใช้การเรียกทับศัพท์ความหมายคำว่า เหริน ตามภาษาจีน และมีนักวิชาการอีกหลายท่านที่ แปลความหมายของคำว่า เหริน ไว้แตกต่างกัน อย่างน่าสนใจ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์กลวิธี และเหตุผลการแปลความหมายคำว่า เหริน เป็นภาษาไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กลวิธีการแปลความหมายคำว่า เหริน เป็นภาษาไทย

ผู้วิจัยพบว่า การแปลคำว่า เหริน เป็นภาษาไทย ใช้กลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรม 2 กลวิธี ได้แก่ 1) กลวิธีการแปลโดยการถอดเสียง คือ การยืมเสียงในภาษาต้นฉบับและนำมาเขียนในภาษาฉบับแปล และ 2) กลวิธีการแปลโดยการถอดความหมาย คือ การถอดความหมายจากคำที่พบในต้นฉบับมาขยายความในฉบับแปล โดยอธิบายได้ดังนี้

กลวิธีการแปลโดยการถอดเสียง

ผู้วิจัยพบว่า เสถียร โพธิ์นันทะ (2544) นักปราชญ์ด้านจีนศึกษา ผู้เขียนหนังสือเรื่องเมธีตะวันออก เลือกใช้กลวิธีการแปลโดยการถอดเสียง หรือที่เรียกว่าการเรียกทับศัพท์ โดยคำว่า เหริน ที่ปรากฏในหนังสือเมธีตะวันออก จะสะกดตามการออกเสียงของชาวจีนโพ้นทะเลว่า “ยิ้น”

เหตุผล เสถียร โพธิ์นันทะ ให้เหตุผล
การเรียกทับศัพท์คำว่าเหรินไว้ในหนังสือเรื่อง
เมธีตะวันออก กล่าวว่า เนื่องจากความหมาย
ของคำว่า เหริน ในทัศนะของขงจื้อมีความหมายกว้าง
มาก แปลได้หลายอย่าง เฉากเช่นกับคำว่าคุณธรรม
สิ่งใดที่เป็นความดีงามต่างสงเคราะห์เป็นคุณธรรม
ได้ จึงเลือกเรียกทับศัพท์ตามภาษาจีนว่า เหริน
จะเหมาะสมกว่าการแปลความหมายออกมา
(เสถียร โพธิ์นันทะ, 2544, น. 70)

กลวิธีการแปลโดยการถอด ความหมาย

ผู้วิจัยพบว่า การถอดความหมายคำว่า
เหริน สามารถจำแนกได้ 6 ความหมาย คือ

มนุษยธรรม มนุสสธรรม เมตตาธรรม กัลยาณ
ธรรมการุณยธรรม และความรักหรือเจตตานารมณ
ที่ดีงาม ซึ่งการถอดความหมายคำว่า เหริน
ทั้งหกคำนี้ ใช้วิธีการแปลแบบเอาความ (free
translation) ตามทฤษฎีการแปลของสัญฉวี
สายบัว คือ การถ่ายทอดภาษาแตกต่างกันไปจาก
ต้นฉบับ แต่ยังคงสื่อความหมายได้ใกล้เคียง
ต้นฉบับ โดยสรุปได้ดังภาพที่ 1

การถอดความหมายคำว่า เหริน ทั้ง 6
ความหมาย พบว่า ผู้เขียนบางท่านมีการระบุ
เหตุผลไว้ในงานเขียน บางท่านไม่ได้ระบุเหตุผล
แต่สามารถวิเคราะห์ได้จากเนื้อหาตัวบทที่แปล
โดยมีสาระสำคัญดังนี้

ภาพที่ 1 ภาพแสดงการจำแนกการถอดความหมายคำว่า เหริน เป็นภาษาไทย

การถอดความหมายคำว่า เหริน ว่า มนุษยธรรม

ผู้วิจัยพบว่า สุวรรณ สถาอานันท์ (2551, 2562) อธิบายความหมายของคำว่า เหริน ในหนังสือหลุนอี่ว: ขงจื้อสนทนา ว่า เหริน ในเชิงภววิทยาว่าหมายถึง ภาวะระหว่างมนุษย์ ความเป็นมนุษย์จะเกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในเชิงจริยศาสตร์ เหริน ใช้บ่งชี้คุณลักษณะ ความเป็นมนุษย์ที่มีค่า หมายถึง ความรักมนุษย์ หรือ อ้ายเหริน (爱人)

เหตุผล สุวรรณ สถาอานันท์ ใช้คำว่า “มนุษยธรรม” แปลความหมายของคำว่า เหริน โดยให้เหตุผลว่า เหริน ใช้ได้หลายความหมายตามบทต่างๆที่ปรากฏในคัมภีร์หลุนอี่ว แต่เลือกใช้คำว่า มนุษยธรรม เพื่อแปล เหริน เป็นภาษาไทย เพราะเป็นคำที่ครอบคลุมความหมายที่จะสามารถบ่งชี้ภาวะแห่งความเป็นคน และมีความหมายในเชิงบรรทัดฐานทางสังคมว่า “ธรรมะ” ที่บ่งบอกความเป็นมนุษย์ “มนุษยธรรม” อาจหมายถึง Humanity and Humaneness (สุวรรณ สถาอานันท์, 2562, น. 104)

ผู้วิจัยพบว่า อติชาติ คำพวง และอรอนงค์ อินสอาด (2562) เลือกใช้ “มนุษยธรรม” แปลความหมายคำว่า เหริน เป็นภาษาไทย ในบทความเรื่อง “ปรัชญาของขงจื้อกับการจัดระเบียบทางสังคม: การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์หลุนอี่ว” โดยแปลและวิเคราะห์เนื้อหาจากคัมภีร์หลุนอี่วฉบับถอดความภาษาจีนปัจจุบัน 《论语译注》ของ Yang Bojun (杨伯峻) (2007)

เหตุผล ผู้วิจัยพบว่าผู้เขียนไม่ได้ระบุเหตุผล การแปลความหมายคำว่า เหริน ไว้ในบทความ แต่ระบุว่าเนื้อหาในบทความส่วนที่เป็นการแปลความเป็นภาษาไทยและการวิเคราะห์เนื้อหา อ้างอิงตามอรรถาธิบายของคัมภีร์หลุนอี่ว ฉบับถอดความภาษาจีนปัจจุบัน 《论语译注》

ของ Yang Bojun, (杨伯峻) (2007) จากการศึกษา การแปลคำว่า เหริน ในบทความดังกล่าวพบว่า ผู้แปลสื่อความหมายว่า เหริน คือ คุณธรรม ข้อหนึ่งที่สำคัญและบ่งบอกคุณค่าของการเป็นมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ที่ระบุว่า มนุษยธรรม แปลว่า ธรรมที่มนุษย์พึงมีต่อกัน ฉะนั้น จึงวิเคราะห์ได้ว่าผู้แปลเลือกแปลความหมายคำว่า เหริน ตามความหมายในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน

นอกจากนี้ ยังพบว่า มีนักวิชาการอีกหลายท่านเลือกใช้ “มนุษยธรรม” แปลความหมายคำว่า เหริน โดยการอ้างอิงตัวบทที่ถูกแปลไว้แล้ว อาทิ

ดลวัฒน์ บัวประดิษฐ์ (2557) เลือกใช้ การแปลคำว่า เหริน ในบทความเรื่อง “จริยศาสตร์สำนักขงจื้อ: ระหว่างอัตตานิติ กับ ความเป็นตัวเองที่เที่ยงแท้” ว่า “มนุษยธรรม” โดยอ้างอิง การแปลตัวบทจากหนังสือหลุนอี่ว: ขงจื้อสนทนา ของ สุวรรณ สถาอานันท์ (2555)

อัมพร วรานนท์วนิช, นฎฤดี ปันกจิ วานิชเจริญ และ Fuchao Liu (2563) เลือกใช้ การแปลคำว่า เหริน ว่า “มนุษยธรรม” ในบทความเรื่อง “การศึกษาแนวคิดเรื่อง “เสี่ยว” “ที่” “ซัน” “จง” ของขงจื้อในคัมภีร์หลุนอี่ว” โดยอ้างอิง การแปลตัวบทจากหนังสือหลุนอี่ว: ขงจื้อสนทนา ของ สุวรรณ สถาอานันท์ (2555) เช่นกัน

การถอดความหมายคำว่า เหริน ว่า มนุษสธรรม

ผู้วิจัยพบว่า ทองแถม นาถจำนง และปรกรณ์ ลิ้มปทุมสรณ์ (2551) ผู้เขียนหนังสือธรรมะขงจื้อ สอนคนให้เป็นคน ใช้คำว่า “มนุษย์ธรรม” แปลความหมายของ เหริน อันมีความหมายว่า ความรักต่อมวลมนุษยชาติและการเอาชนะตัวเองเพื่อปฏิบัติตามจารีตธรรมเนียม (ทองแถม นาถจำนง และปรกรณ์ ลิ้มปทุมสรณ์, 2551, น. 13)

และยังพบว่า ปกรณ์ ลิมปนูสรณ์ (2558) ใช้คำว่า “มนุสสธรรม” แปลความหมายคำว่า เหริน ในหนังสือคัมภีร์เมิ่งจื่ออีกด้วย

เหตุผล ทองแถม นาถจำนง และ ปกรณ์ ลิมปนูสรณ์ ระบุเหตุผลผลการแปลคำว่าเหรินไว้ในหนังสือธรรมะขงจื่อ สอนคนให้เป็นคน กล่าวได้ว่า ได้ทดลองใช้ความหมายคำว่า เหริน ในภาษาไทย ว่า มนุษยธรรม แล้ว พบว่ามีความหมายไม่ครอบคลุมทั้งหมด มนุษยธรรม ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานแปลว่า ธรรมที่มนุษย์พึงมีต่อกัน เมื่อแปล เหริน ว่ามนุษย์ธรรมคนอื่นมักตีความหมายเพียงการเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่ได้มองลึกถึงว่า เหริน คือหลักธรรมสำหรับความเป็นมนุษย์ เป็นหลักธรรมที่ทำให้มนุษย์มีความสูงส่งกว่าสัตว์ “ผู้เขียนเลยเลือกใช้คำว่า มนุสสธรรม เพื่อให้เกิดการจุกคิดในใจบ้าง ส่วนเมตตธรรมไม่นิยมใช้เพราะถอดความหมายได้ไม่หมด” (ทองแถม นาถจำนง และปกรณ์ ลิมปนูสรณ์, 2551, น. 39)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า กนกพร นุ่มทอง (2563) ใช้คำว่า “มนุสสธรรม” แปลความหมายคำว่า เหริน ในหนังสือจยง (ความเหมาะสมที่แน่นอน) เช่นกัน โดยปรากฏการแปลคำว่าเหรินเหมือนกันตลอดทั้งเล่ม

เหตุผล ผู้วิจัยพบว่าผู้เขียนไม่ได้ระบุเหตุผลผลการแปลความหมายคำว่า เหริน ไว้ในหนังสือ แต่จากการวิเคราะห์เนื้อหาในหนังสือจยง (ความเหมาะสมที่แน่นอน) พบว่าผู้เขียนสื่อความหมายคำว่า เหริน มากกว่าการแปลว่า ธรรมะที่มนุษย์พึงมี หากแต่สื่อความหมายว่า เหริน กว้างกว่านั้น โดยเห็นได้จากตัวอย่างในอรรถาธิบายบทที่ 20 ว่า “มนุสสธรรมนั้นเป็นเป็นธรรมที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ รักรูปพาราตีถือเป็นสูงสุด ใฝ่รู้ใกล้เคียงกับปัญญา พยายามกระทำใกล้เคียงกับมนุสสธรรม รู้จักละอายใกล้เคียงกับความกล้าหาญ” (กนกพร นุ่มทอง, 2563, น. 42-43) จากข้อความในตัวอย่างข้างต้น หากทดลองแทน

ความหมายคำว่า เหริน ว่า มนุษยธรรม จะพบว่ากินความได้ไม่หมด แต่หากใช้มนุสสธรรมตามความหมายที่ทองแถม นาถจำนง และปกรณ์ ลิมปนูสรณ์ แปลไว้ว่า เหริน คือ ความรักต่อมวลมนุษยชาติและการเอาชนะตัวเองเพื่อปฏิบัติตามจารีตธรรมเนียม จะพบว่าเป็นการถอดความที่ครอบคลุมกว่า ฉะนั้น จึงวิเคราะห์ได้ว่าผู้แปลเลือกใช้ มนุสสธรรม แปลความหมายคำว่า เหริน เพื่อสามารถถอดความในตัวบทได้อย่างครอบคลุม

การถอดความหมายคำว่า เหริน ว่า เมตตธรรม

ผู้วิจัยพบว่า อมร ทองสุก (2552) ใช้คำว่า “เมตตธรรม” แปลความหมายของคำว่า เหริน ในหนังสือคัมภีร์หลุนอวี คัมภีร์แห่งแดนมังกร โดยปรากฏการแปลคำว่าเหรินเหมือนกันตลอดทั้งเล่ม

เหตุผล ผู้วิจัยพบว่าผู้เขียนไม่ได้ระบุเหตุผลผลการแปลความหมายคำว่า เหริน ไว้ในหนังสือ แต่จากการวิเคราะห์เนื้อหาในหนังสือพบว่า ผู้เขียนสื่อความหมายคำว่า เหริน หมายถึง คุณธรรมของความเมตตา เห็นได้จากการแปลตัวบทที่ 1 เล่ม 2 อีวจื่อ กล่าวว่า “อันวิญญูชนจะยึดมั่นที่รากฐาน ครั้นรากฐานมั่นคงตั้งมั่นแล้วธรรมะจึงจักบังเกิด ส่วนกตัญญูตาธรรมและภราดรธรรมนั้นไซ้ไร แท้ก็คือรากฐานแห่งเมตตธรรมแล” และตัวบทที่ 1 เล่ม 3 ขงจื่อกล่าวว่า “ผู้ที่ชอบตลบตะแลงเสแสสร้าง เมตตธรรมน้อยนักแล” (อมร ทองสุก, 2552, น. 117)

การถอดความหมายคำว่า เหริน ว่า กัลยาณธรรม

ผู้วิจัยพบว่า ถาวร ลิกขโกศล และ กนกพร นุ่มทอง (2562) ใช้คำว่า “กัลยาณธรรม” แปลคำว่า เหริน ในหนังสือคัมภีร์ต้าเสวีย (มหาศึกษา) โดยปรากฏการแปลคำว่า เหริน เหมือนกันตลอดทั้งเล่ม

เหตุผล ผู้วิจัยพบว่าผู้เขียนไม่ได้ระบุ เหตุผลการแปลความหมายคำว่า เหริน ไว้ในหนังสือ แต่จากการวิเคราะห์เนื้อหาในหนังสือพบว่า ผู้เขียนสื่อความหมายคำว่า เหริน หมายถึง

คุณธรรมอันดีงามที่มนุษย์พึงมี เห็นได้จากตัวอย่างในตัวบทอธิบาย 3 อธิบายมัน ในความดีเลิศ มีข้อความว่า “ชื่อจึง³ กล่าวว้าโจว เหวินหวางสะอานธรรม พระนำกุศลตลพิสิฐ เป็นประมุขพึงตั้งมั่นในกาลยาณธรรม (仁)” และตัวบทอธิบาย 10 “ผู้รั้งกาลยาณธรรมใช้ชีวิตตนแสวงหาทรัพย์ หากประมุขมีกาลยาณธรรม ราษฎรจะไม่ตั้งอยู่ในความถูกต้องชอบธรรมนั้น หามีไม่” (ถาวร ลิกขโกศล และกนกพร นุ่มทอง, 2562, น. 12, 19)

การถอดความหมายคำว่า เหริน ว่า การุณยธรรม

ผู้วิจัยพบว่า ในหนังสือคัมภีร์เมิ่งจื่อ ปกรณ์ ลิมปนูสรณ์ มีการระบุคำชี้แจงอย่างชัดเจนว่า “ข้าพเจ้าเลือกใช้คำว่า มนุสสธรรม แปลคำว่า เหริน (仁)” แต่จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ผู้เขียนเลือกใช้คำว่า การุณยธรรม แปลคำว่า เหริน (仁) ในบางประโยค

เหตุผล ผู้วิจัยพบว่า ข้อความที่ผู้เขียนเลือกใช้คำว่า การุณยธรรม แปลคำว่า เหริน เป็นการแปลโดยใช้การวิเคราะห์ความหมายแฝงจากบริบทข้างเคียง และเป็นการถอดความเพื่อสื่อความหมาย เหริน ว่า ความกรุณาปราณีที่ผู้ปกครองพึงมี อาทิ “หากพระองค์อภิบาลแผ่นดินโดยการุณยธรรม ลดภาษีอากรผ่อนผันโทษทัณฑ์บัญญัติให้เหล่าประชามีโอกาสพลิกดินได้ลึกและขจัดวัชพืชได้สะอาด” (ปกรณ์ ลิมปนูสรณ์, 2558, น. 10)

การถอดความหมายคำว่า เหริน ว่า ความรักหรือเจตนาธรรมที่ดีงาม

ผู้วิจัยพบว่า วรากรณ์ พูลสวัสดิ์, สรวิชญ์ วงษ์สะอาด, ชงชัย ศรีเมือง, ภรสรัญ แก่นทอง, และปิยนดา อิมดี (2562) แปลคำว่า เหริน ในบทความเรื่อง การพัฒนาชุมชนตามแนวคิดทางสายกลางของขงจื้อ ว่า ความรักหรือเจตนาธรรมที่ดีงาม เหตุผล ผู้วิจัยพบว่า ผู้เขียนแปลคำว่าเหรินจากตัวบทหนังสือแนวคิดขงจื้อฉบับภาษาอังกฤษ โดยอธิบายว่า เหริน เป็นคุณธรรมที่อยู่ภายในจิตใจของแต่ละคนที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดและสามารถรับรู้ได้ตั้งแต่แรกเกิด เหรินถูกพัฒนาจากภาวะความสัมพันธ์ในครอบครัวสู่ความสัมพันธ์ต่อเพื่อนมนุษย์ เหริน ความรักหรือเจตนาธรรมที่ดีงาม จึงเป็นคุณสมบัติสำคัญของมนุษย์ที่มนุษย์จะต้องรักษาไว้ให้ติดตัว

ความแตกต่างระหว่าง “มนุษย์ธรรม” และ “มนุสสธรรม”

“มนุษย์ธรรม” และ “มนุสสธรรม” สองคำนี้แท้จริงแล้วมีความหมายเหมือนกัน แต่ถูกสื่อความเพื่ออธิบายความหมายของคำว่า เหริน ต่างกัน

คำว่า “มนุษย์ธรรม” มาจากคำว่า มนุษย์ ประสมกับคำว่า ธรรม แปลว่า ธรรมของมนุษย์ ธรรมที่มนุษย์พึงมีต่อกัน พุทธศาสนิกชนกล่าวว่า มนุษยธรรม หมายถึง ความเป็นมนุษย์ อย่างถูกต้อง ได้แก่ การเอ็นดู ความเมตตา ความปรารถนาหวังดีต่อกันและกัน และมีความกตัญญูกตเวทิต์ อันเป็นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ (พระราเชนทร์ วิสารโท, 2559, น. 15-16)

³ ชื่อจึง (诗经) เป็นคัมภีร์ร้อยกรองเล่มแรกของจีน ที่รวบรวมกลอนและบทเพลงที่เก่าแก่ 305 บท ใช้เป็นคำสอนในสำนักขงจื้อ เป็นหนังสือร้อยกรองโบราณที่ต้องใช้ปัญญาในการตีความหมาย (อมร ทองสุก, 2552, น. 10)

คำว่า “มนุสสธรรม” มาจากคำว่า “มนุสฺส” (อ่านว่า มะ-นุด-สะ) แปลว่า มนุษย์ เป็นคำภาษาบาลี มีรากศัพท์มาจากคำว่า มน (ใจ) + อสฺส (สูง) แปลว่า ผู้มีจิตใจสูง หรือมาจาก มน (รู้) + อสฺส (ปัจจัย) กลายเป็น มนุสฺส แปลว่า ผู้รู้ซึ่งสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่ใช่ประโยชน์ จึงกล่าวได้ว่า มนุษย์ หมายถึง ผู้ที่มีจิตใจสูง อันสูงด้วยคุณธรรม ความดี ศีล ความเพียร ความประพฤติอันประเสริฐ ความมั่นคงในการเจริญความดีงาม หากนำคำว่า “มนุสฺส+ธรรม” จะให้ความหมายว่า ธรรมของมนุษย์ ผู้มีจิตใจสูง (คำป็น อักษรวิไลย, 2554)

จึงสรุปได้ว่า “มนุษย์ธรรม” และ “มนุสสธรรม” มีความหมายเหมือนกัน คือ หมายถึง ธรรมของมนุษย์ โดยต่างกันตรงที่ เหริน ในความหมายของ “มนุษย์ธรรม” จะสื่อความถึง ความเห็นอกเห็นใจ รักใคร่ และช่วยเหลือผู้อื่น เหมือนคำว่า Humanity and Humaneness ในภาษาอังกฤษ ส่วน เหริน ในความหมายของ “มนุสสธรรม” หมายถึง ธรรมของมนุษย์ผู้มีจิตใจสูง อันสูงด้วยคุณธรรมและความเพียรในการเจริญความดีงามและการประพฤติสิ่งประเสริฐต่อมวลมนุษยชาติ

ความแตกต่างระหว่าง “เมตตาธรรม” และ “การุณยธรรม

“เมตตาธรรม” และ “การุณยธรรม” สองคำนี้เป็นหลักธรรมที่อยู่ในหลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งมีความหมายแตกต่างกัน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ระบุว่า เมตตา น. แปลว่า ความรักและเอ็นดู ความปรารถนาจะให้ผู้อื่นได้สุข เมตตาธรรม เป็นคำประสมคำระหว่าง “เมตตา+ธรรม” หมายถึง ธรรมของผู้มีความเมตตา คำว่า การุณย์ [การุณ] น. มีรากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤต

ในภาษาสันสกฤตอ่านว่า “การุณฺย” แปลว่า ความกรุณา มีความเหมือนกันกับคำว่า “การุณฺญ” [กา-รฺน-ยะ] ในภาษาบาลีมีรากศัพท์มาจาก กรุณา + ญฺย (ปัจจัย) (ทองย้อย แสงสิลปชัย, 2562) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ระบุว่า “กรุณา” หมายถึง ความสงสารคิดที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ “การุณยธรรม” เป็นคำประสมคำระหว่าง “การุณฺย+ธรรม” หมายถึง ธรรมของผู้มีความกรุณา ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า เหริน ในความหมายของ เมตตาธรรม หมายถึง คุณธรรมที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข เหริน ในความหมายของ การุณยธรรม หมายถึง คุณธรรมที่ช่วยให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์

จากการศึกษาการถอดความหมาย คำว่า เหริน เป็นภาษาไทยทั้ง 6 ความหมายที่ผู้วิจัยจำแนกในข้างต้น พบว่าจตุรปกรณ์ (四书) สำนักขงจื้อฉบับแปลภาษาไทย 4 เล่ม มีการใช้คำภาษาไทยถอดความหมายคำว่า เหริน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ดังนี้

2. การแปลคำว่า เหริน ในจตุรปกรณ์ (四书) สำนักขงจื้อฉบับแปลภาษาไทย

การแปลคำว่า เหริน ในจตุรปกรณ์ (四书) สำนักขงจื้อฉบับแปลภาษาไทย 4 เล่มได้แก่ หนังสือหลุนอู่: ขงจื้อสนทนา ของ สุวรรณ สถาอาพันธ์ ฉบับปี พ.ศ. 2551 หนังสือดำเสวีย (มหาศึกษา) ของ ถาวร ลิกขโกศล หนังสือจยง (ความเหมาะสมที่แน่นอน) ของ กนกพร นุ่มทอง และ หนังสือคัมภีร์เมิ่งจื่อ ของ ปกรณ์ ลิ้มปทุมสรณ์ มีการถอดความหมายเป็นภาษาไทยแตกต่างกัน โดยสรุปได้ดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงการถอดความหมายคำว่า เหริน ในจตุรปกรณ์สำนักขงจื้อฉบับแปลภาษาไทย

การแปลคำว่า เหริน ในจตุรปกรณ์ (四书) สำนักขงจื้อฉบับแปลภาษาไทย		
ชื่อหนังสือ	ผู้แปล	คำที่ใช้ถอดความหมาย เหริน เป็นภาษาไทย
หลุนอี่ว: ขงจื้อสนทนา	สุวรรณา สถาอานันท์	มนุษยธรรม
ต้าเสวีย (มหาวิทยาลัย)	ถาวร สีขโกศล	กัลยาณธรรม
จยง (ความเหมาะสมที่แน่นอน)	กนกพร นุ่มทอง	มนุสสธรรม
คัมภีร์เมิ่งจื่อ	ปกรณ์ ลิ้มปุนสรณ์	มนุสสธรรม และ การุณยธรรม

หนังสือหลุนอี่ว: ขงจื้อสนทนา
แปลโดย สุวรรณา สถาอานันท์ (2562) ใช้คำว่า “มนุษยธรรม” แปลความหมายของคำว่า เหริน ตัวอย่างที่ 1

子曰：“不仁者不可以久处约，不可以长处乐。仁者安仁，之者利仁。” (Gao Tian, 2011, p. 68)

ภาษาฉบับแปล เล่มที่ 4 บทที่ 2 อาจารย์กล่าวว่า “ผู้ไร้มนุษยธรรมไม่อาจดำรงอยู่ได้นานไม่ว่าในสภาพยากจนข้นแค้นหรือสภาพสุขสบาย ผู้มีมนุษยธรรมสงบอยู่ในมนุษยธรรม ผู้ทรงปัญญาใช้ประโยชน์จากมนุษยธรรม” (สุวรรณา สถาอานันท์, 2562, น. 340)

ผู้วิจัยพบว่า ผู้แปลใช้คำว่า มนุษยธรรม แปลคำว่า เหริน ตลอดทั้งเล่ม โดยถอดความหมายมาจากภาษาอังกฤษ มนุษยธรรม เป็นคำที่ครอบคลุมความหมายที่จะสามารถบ่งชี้ภาวะแห่งความเป็นคน และมีความหมายในเชิงบรรทัดฐานทางสังคมว่า “ธรรมะ” ที่บ่งบอกความเป็นมนุษยย์ “มนุษยธรรม” อาจหมายถึง Humanity and Humaneness (สุวรรณา สถาอานันท์, 2562, น. 104) ซึ่งใกล้เคียงกับความหมายตามพจนานุกรมจีน 《现代汉语词典》 ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 5 ระบุว่า เหริน หมายถึง เหรินอ้าย (仁爱) ที่แปลว่า สามารถเห็นอกเห็นใจ รักใคร่ และช่วยเหลือผู้อื่นได้

หนังสือคัมภีร์ต้าเสวีย (มหาวิทยาลัย)
แปลโดย ถาวร สีขโกศล และกนกพร นุ่มทอง (2562) ใช้คำว่า “กัลยาณธรรม” แปลความหมายของคำว่า เหริน

ตัวอย่างที่ 2

“仁者以财发身，不仁者以身发财。未有上好仁而下不好义者也，未有好义其事不终者也，未有府库财非其财者也。” (Gao Tian, 2011, p. 13)

ภาษาฉบับแปล ตั๋วบทอรรถาธิบาย 10: อธิบายปกครองแคว้น-สร้างสันติสุขในใต้ฟ้า มีข้อความว่า “ผู้ทรงกัลยาณธรรมใช้ทรัพย์บ่มเพาะจำเริญธรรมนิสัยในตน ผู้ไร้กัลยาณธรรมใช้ชีวิตตนแสวงหาทรัพย์ หากประมุขมีกัลยาณธรรมราษฎรจะไม่ตั้งอยู่ในความถูกต้องชอบธรรมนั้นหาไม่ ผู้ใฝ่ในความถูกต้องชอบธรรมจะไม่ช่วยทำงาน(ของบ้านเมือง) ให้สำเร็จนั้นไม่มี (ถ้าประมุขมีกัลยาณธรรม ราษฎรรักความถูกต้องชอบธรรม) ทรัพย์สินในคลังหลวงจะไม่เป็นของประมุขก็ไม่เคยมี” (ถาวร สีขโกศล และกนกพร นุ่มทอง, 2562, น. 19)

ผู้วิจัยพบว่า ผู้แปลใช้คำว่า “กัลยาณธรรม” แปลคำว่า เหริน ตลอดทั้งเล่ม เพื่อสื่อความหมายถึงการมีคุณธรรมอันดีงาม พจนานุกรมไทย-ไทย ระบุว่า กัลยาณธรรม แปลได้ 2 ความหมาย คือ [กัน-ละ-ยา-นะ-ทำ] น. คุณธรรมอันดีงาม และหมายถึงคุณธรรม 5 ประการที่

ผู้รักษาศีล 5 ควรจะต้องปฏิบัติควบกันไป เรียกว่า เบญจกัลยาณธรรม คือ เมตตากุรุธนา สัมมาชีวะ กามสังวร สัจจะ และ สติ ผู้มีกัลยาณธรรม หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติในคุณธรรมที่ดีงาม เรียกว่า กัลยาณชน โดยจะมีพฤติกรรมแสดงออกอย่างดีงามทั้งทางกาย วาจา ใจ (พระทวิปกัลยาณธมโม (เล็กบัณฑิตย), 2552, น. 5-6, 16)

หนังสือจงยง (ความเหมาะสมที่แน่นอน) แปลโดย กนกพร นุ่มทอง ใช้คำว่า “มนุสสธรรม” แปลความหมายของคำว่า เหริน

ตัวอย่าง 3

“故为政在人，取人以身，修身以道，修道以仁” “仁者人也，亲亲为大；义者宜也，尊贤为大” (Gao Tian, 2011, p. 29)

ภาษาฉบับแปล การอธิบายตัวบทที่ 20 ว่า “การบริหารแวันแคว้นอยู่ที่คน การได้คนอยู่ที่คน การอบรมตนอยู่ที่ธรรมวิธี การบำเพ็ญธรรมวิธีอยู่ที่มนุสสธรรม” “มนุสสธรรมนั้นเป็นธรรมเกี่ยวข้องกับมนุษย์ รักรูปภาริถือเป็นสูงสุด ครรลองครองธรรมนั้นเป็นธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเหมาะสม ยกย่องปราชญ์ถือเป็นสูงสุด” (กนกพร นุ่มทอง, 2562, น. 42)

ตัวอย่าง 4

子曰：“好学近乎知，力行近乎仁，知耻近乎勇” (Gao Tian, 2011, p. 30)

ภาษาฉบับแปล ขงจื้อกล่าวว่า “ใฝ่รู้ใกล้เคียงกับปัญญา พยายามกระทำใกล้เคียงกับมนุสสธรรม รู้จักความละเอียดใกล้เคียงกับกล้าหาญ”

ผู้วิจัยพบว่า ผู้แปลใช้ มนุสสธรรม แปลความหมายคำว่า เหริน ตลอดทั้งเล่ม เพื่อสามารถถอดความในตัวบทได้อย่างครอบคลุมจากข้อความในตัวอย่างข้างต้น หากทดลองแทนความหมายคำว่า เหริน ว่า มนุษยธรรม จะพบ

ว่ากินความได้ไม่หมด แต่หากใช้มนุสสธรรมตามความหมายที่ทองแถม นาถจำนง และปกรณ์ ลิมปนูสรณ์ แปลไว้ว่า เหริน คือ ความรักต่อมวลมนุษยชาติและการเอาชนะตัวเองเพื่อปฏิบัติตามจารีตธรรมเนียม จะพบว่าเป็นการถอดความที่ครอบคลุมกว่า

หนังสือคัมภีร์เมิ่งจื่อ แปลโดย ปกรณ์ ลิมปนูสรณ์ ใช้คำว่า “มนุสสธรรม” และ “การุณยธรรม” แปลความหมายของคำว่า เหริน ตัวอย่าง 5

“故曰：仁者无敌，王请勿疑！”(Gao Tian, 2011, p. 192)

ภาษาฉบับแปล “ผู้เปี่ยมมนุสสธรรมย่อมไร้เทียมทาน ขอพระองค์อย่าได้สงสัย” (ปกรณ์ ลิมปนูสรณ์, 2558, น. 42)

ตัวอย่าง 6

孟子曰：“贼仁者谓之贼，贼义者谓之残，残贼之人谓之一夫。闻诛一夫纣矣，未闻弑君也。” (Gao Tian, 2011, p. 206)

ภาษาฉบับแปล เมิ่งจื้อกล่าวว่า “ผู้ที่ปล้นทำลายมนุสสธรรมย่อมได้ชื่อว่าโจรผู้ปล้น ผู้ที่ปล้นทำลายครรลองธรรมย่อมได้ชื่อว่าผู้พิการ เรียกรวมกันว่าผู้ถูกโดดเดี่ยว ข้าพระองค์เพียงได้ยินมาว่า มีการประหารโจรผู้ถูกโดดเดี่ยว ไม่เคยได้ยินว่า มีการประหารมุลนายแต่อย่างใด” (ปกรณ์ ลิมปนูสรณ์, 2558, น. 39)

ปกรณ์ ลิมปนูสรณ์ ระบุในหนังสือคัมภีร์เมิ่งจื่อว่า “ข้าพเจ้าเลือกใช้คำว่า มนุสสธรรมแปลคำว่า เหริน (仁) ตลอดทั้งเล่ม” พร้อมอธิบายว่า เหริน เป็นคุณธรรมที่จะเอื้อเพื่อให้มนุษย์และสังคมดำรงอยู่ได้อย่างสันติสุข ในด้านการปกครอง ผู้ปกครองจะต้องมี เหริน เป็นคุณธรรมประจำตัวคือมุ่งปกครองประชาชนให้อยู่เป็นสุขมากกว่ามุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตน (ปกรณ์ ลิมปนูสรณ์,

2558, น. 39, 42) แม้จะมีการระบุชัดเจน แต่ผู้วิจัยพบว่าในหนังสือคัมภีร์เมิ่งจื่อ ปกกรณ์ ลิมปนูสรณ์ ยังใช้คำว่า “การุณยธรรม” แปลคำว่า เหริน ในบางข้อความอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 7

“王如施仁政于民，省刑罚薄税敛，深耕易耨。” (Gao Tian, 2011, p. 191)

ภาษาฉบับแปล “หากพระองค์อภิบาลแผ่นดินโดยการุณยธรรม ลดภาษีอากรผ่อนผันโทษทัณฑ์บัญญัติ ให้เหล่าประชามีโอกาสพลิกดินได้ลึกและขจัดวัชพืชได้สะดวก” (ปกกรณ์ ลิมปนูสรณ์, 2558, น. 39, 10)

ผู้วิจัยพบว่า ผู้แปลใช้คำว่า “การุณยธรรม” แปลคำว่า เหริน ในข้อความที่ต้องการสื่อความหมายว่า ความกรุณาปรานีต่อผู้อื่น และใช้คำว่า “มนุษยธรรม” แปลคำว่า เหริน เพื่อสื่อความหมายถึงความรักต่อมวลมนุษยชาติ และการเอาชนะตนเองเพื่อปฏิบัติตามจารีตธรรมเนียม โดยเป็นการถอดความหมายคำว่า เหริน ตามแนวคิดของขงจื้อ ในหนังสือธรรมะขงจื้อ สอนคนให้เป็นคนระบอบว่า ขงจื้อให้ความหมายคำว่า เหริน ไว้สองนัย ได้แก่ 1) เหริน คือ การควบคุมและเอาชนะตนเองให้สามารถกระทำได้ถูกต้องตามจารีตราชวงศ์โจว 2) เหริน คือ การรักมนุษย์ การปฏิบัติตามเหรินในนัยนี้ คือ เราปรารถนาสิ่งใด จงช่วยผู้อื่นได้สิ่งนั้นเช่นกัน เราปรารถนาจะบรรลุสิ่งใด จงช่วยให้ผู้อื่นบรรลุด้วย และ สิ่งใดที่เราไม่ปรารถนา อย่าทำสิ่งนั้นแก่ผู้อื่น (ทองแถม นาถจำนง และปกกรณ์ ลิมปนูสรณ์, 2551, น. 45)

จากการศึกษาการแปลโดยการถอดความหมายคำว่า เหริน ในจตุรปกรณ์สำนักขงจื้อฉบับแปลภาษาไทยทั้ง 4 เล่ม สรุปได้ว่า เหริน ในความหมายของคำว่า มนุษยธรรม หมายถึง ธรรมของมนุษย์ที่พึงมีต่อกันภายใต้ความรัก

ความหวังดีที่มนุษย์มีให้กัน เหริน ในความหมายของคำว่า มนุษยธรรม หมายถึง ธรรมของมนุษย์ผู้มีจิตใจสูง อันสูงด้วยคุณธรรมและความเพียรในการเจริญความดีต่อมวลมนุษยชาติ เหริน ในความหมายของคำว่า กัลยาณธรรม หมายถึง คุณธรรมอันดีงามที่มนุษย์พึงปฏิบัติ และ เหริน ในความหมายของ การุณยธรรม หมายถึง ความกรุณาและความปรานี

สรุปและอภิปรายผล

เหริน (仁) เป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก ยากที่จะให้คำจำกัดความในคำเดียวจากการศึกษาพบว่า การแปลคำว่า เหริน เป็นภาษาไทยใช้กลวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรม 2 กลวิธี ได้แก่ 1) กลวิธีการแปลโดยการถอดเสียงหรือเรียกว่าการเรียกทับศัพท์ 2) กลวิธีการแปลโดยการถอดความหมาย ในกลวิธีการแปลโดยการถอดความหมายนี้ สามารถจำแนกออกเป็น 6 ความหมายในภาษาไทย คือ มนุษยธรรม มนุษยธรรม กัลยาณธรรม เมตตากรุณยธรรม และความรักหรือเจตนาปรานีที่ดีงาม ซึ่งการถอดความหมายคำว่า เหริน ทั้งหกคำนี้ใช้วิธีการแปลแบบเอาความ (free translation) ตามทฤษฎีการแปลของสัญฉวี สายบัว คือ การถ่ายทอดภาษาแตกต่างกันไปจากต้นฉบับแต่ยังคงสื่อความหมายได้ใกล้เคียงต้นฉบับ

ในการถอดความหมายทั้ง 6 ความหมายในข้างต้น พบว่าการแปลคำว่า เหริน เป็นภาษาไทย ในหนังสือจตุรปกรณ์ของสำนักขงจื้อฉบับแปลภาษาไทย 4 เล่ม มีการใช้คำภาษาไทยถอดความหมายคำว่า เหริน แตกต่างกัน ดังนี้ 1) หนังสือหลุนอี่ว: ขงจื้อสนทนา แปลโดย สุวรรณ สถาอานันท์ ใช้คำว่า มนุษยธรรม แปลความหมายของคำว่า เหริน โดยถอดความหมายมาจากภาษาอังกฤษ ในคำว่า Humanity and Humaneness 2) หนังสือดำเสวีย (มหาศึกษา)

แปลโดย ถาวร ลิกขโกศล ใช้คำว่า กัลยาณธรรม แปลคำว่า เหวิน เพื่อสื่อความหมายถึงการมีคุณธรรมอันดีงาม 3) หนังสือจงยง (ความเหมาะสมที่แน่นอน) แปลโดย กนกพร นุ่มทอง ใช้ มนุสสธรรม แปลความหมายคำว่า เหวิน เพื่อสามารถถอดความในตัวอย่างที่ได้อย่างครอบคลุม และ 4) หนังสือคัมภีร์เมิ่งจื่อ แปลโดย ปกรณ์ ลิ้มปยุสร์ณ์ ใช้คำว่า มนุสสธรรม และการุณยธรรม แปลความหมายของคำว่า เหวิน โดยใช้คำว่า การุณยธรรม ในข้อความที่ต้องการสื่อความหมายว่า ความกรุณาปรานีต่อผู้อื่น และใช้คำว่า มนุสสธรรม เพื่อสื่อความหมายถึงความรักต่อมวลมนุษยชาติและการเอาชนะตัวเองเพื่อปฏิบัติตามจารีตธรรมเนียม

จากผลการวิจัยพบว่า การใช้กลวิธีการถอดความหมายในการแปลคำว่า เหวิน เป็นแนวทางที่สามารถอธิบายความหมายของคำว่า เหวิน ได้อย่างเหมาะสมกับบริบท สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Zhang Rong (2019) ที่พบว่า การแปลคำว่า เหวิน มีหลายความหมาย โดยไม่สามารถแปลเป็นภาษาอังกฤษเพียงคำเดียว ต้องยึดตามบริบทเฉพาะที่ใช้การแปล เพราะการแปลคำว่า เหวิน เป็นภาษาอังกฤษในคำที่ต่างกันต่างแปรไปด้วยการให้ความหมายที่ต่างกัน เช่นเดียวกับ Chu Xin (2020) ที่พบว่า การแปลคำว่า เหวิน ของชาวตะวันตก ภูมิหลังด้านวัฒนธรรมและจุดมุ่งหมายของการแปลมีผลต่อการแปลความหมาย คำว่า เหวิน ผู้แปลจึงต้องคำนึงถึงบริบทของประโยคและความหมายแฝงในประโยคนั้นๆ นอกจากนี้ Zhong Xue และ Wang Jinfeng (2021) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบการแปลความหมายคำว่า เหวิน จากคัมภีร์หลุนอี่วี่ฉบับภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับผล

การศึกษาของบทความวิจัยเล่มนี้ กล่าวคือ ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสมีการแปลความหมายคำว่า เหวิน ไว้อย่างหลากหลายและมีบางจุดที่ตีความแตกต่างกัน เหมือนการแปลเป็นภาษาไทย นอกจากนั้น Zhou Mei (2022) พบว่าการแปลคำว่า เหวิน เป็นภาษาอังกฤษอาจจะเลือกใช้กลวิธีการเรียกทับศัพท์ภาษาจีน โดยใช้ตัวอักษรพินอิน “ren” และเติมคำอธิบาย ซึ่งเหมือนกับที่เสถียร โพธิ์นันทะ (2544) ที่เลือกใช้กลวิธีการแปลโดยการถอดเสียง แล้วอธิบายความหมายของคำตามบริบท ผลการวิจัยของบทความวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในข้างต้น กล่าวคือ คำว่า เหวิน ในภาษาจีนสามารถแปลเป็นคำในภาษาอื่นได้หลากหลาย โดยแตกต่างกันตามบริบทแวดล้อมของข้อความ จึงเกิดการเลือกใช้กลวิธีการแปลที่ต่างออกไปตามการวิเคราะห์ของผู้แปล

ทั้งนี้ เหวิน เป็นคำเฉพาะที่มีความหมายกว้างมาก การตีความคำว่า เหวิน ในความหมายที่ต่างกัันนั้น ไม่ได้สะท้อนถึงความถูกต้องของภาษา หากแต่สามารถสะท้อนถึงมุมมองของผู้แปลที่ต้องการสื่อความหมายที่ต่างกันออกไป ปัจจุบันยังไม่มีการบัญญัติคำศัพท์เฉพาะในภาษาไทยเพื่อใช้แปลคำว่า เหวิน อย่างไรก็ตาม จะนั้น ผู้ที่สนใจแปลคำว่า เหวิน สามารถเลือกใช้ความหมายที่ใกล้เคียงกับการสื่อความของต้นฉบับ บทความวิจัยนี้เพียงต้องการนำเสนอการแปลความหมายของคำว่า เหวิน ในภาษาไทยที่ต่างกััน เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่สนใจศึกษาด้านปรัชญาจีนศึกษาและการแปลภาษาจีนได้เข้าใจถึงความหมายของคำว่า เหวิน มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร นุ่มทอง. (2563). *ทักษะการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย*. ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- คำปิ่น อักษรวิไลย. (2554). *ภาษาบาลี 1 คำ คติธรรมประจำสัปดาห์: “มนุสฺส”*. <https://www.dhamma-home.com/webboard/topic/32133>
- ดลวัฒน์ บัวประดิษฐ์. (2557). จริยศาสตร์สำนักขงจื้อ: ระหว่างอัตตานิติ กับ ความเป็นตัวเองที่เที่ยงแท้. *วารสารศิลปศาสตร์*, 14(2), 85-101.
- ถาวร ลิกขโกศล และกนกพร นุ่มทอง. (2562). *คัมภีร์ต้าเสวีย (มหาศึกษา) และ จงยง (ความเหมาะสมที่แน่นอน) สองคัมภีร์แก่นคำสอนของลัทธิขงจื้อ*. สมาคมเผยแผ่คุณธรรม “เต็กก่า” จีจิ้นเกาะ.
- ทองแถม นาถจำนง และปรกรณ์ ลิมปนุสรณ์. (2551). *ธรรมะขงจื้อ: สอนคนให้เป็นคน*. ไบบัว.
- ทองย้อย แสงสิลปชัย. (2562). *การุณยฆาต ใช้อำนาจอะไรตัดสิน? อ่านว่า กา-รุน-ยะ-คาด*. <http://dhamma.serichon.us/2019/01/25/การุณยฆาต-ใช้อำนาจอะไร/>
- เชียรชัย เอี่ยมวรเมธ. (2553). *พจนานุกรมจีน-ไทย ฉบับใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 25)*. รวมสาส์น.
- ปรกรณ์ ลิมปนุสรณ์. (2558). *คัมภีร์เม็งจื้อ*. โอเพ่น โซไซตี้.
- พระทวีป กลยุธานธมโม (เล็กบัณฑิตย์). (2552). *การศึกษาวิเคราะห์หลักกัลยาณธรรมสำหรับการดำรงชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา [วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย]*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราเชนทร์ วิสารโท. (2559). สิทธิมนุษยธรรม: สิทธิมนุษยชนแนวพุทธ. *วารสารปัญญาปณิธาน*, 1(1), 7-21.
- วรากรณ์ พูลสวัสดิ์, สรวิชญ์ วงษ์สะอาด, ธงชัย ศรีเมือง, ภรสรัญ แก่นทอง, และปิยนารถ อิมดี. (2562). การพัฒนาชุมชนตามแนวคิดทางสายกลางของขงจื้อ. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 4(3), 489-504.
- สัญญาวี สายบัว. (2550). *หลักการแปล (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวรรณา สถาอานันท์. (2551). *หลุนอี่วี่: ขงจื้อสนทนา*. เอเชียแปซิฟิกพริ้นติ้ง.
- สุวรรณา สถาอานันท์. (2555). *หลุนอี่วี่: ขงจื้อสนทนา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. โอเพ่นบุ๊กส์.
- สุวรรณา สถาอานันท์. (2562). *หลุนอี่วี่: ขงจื้อสนทนา*. โอเพ่นบุ๊กส์.
- สุวิวัฒน์ ทาสुकอนธ์. (2559). ความคิดของขงจื้อ เพื่อสังคมที่เป็นสุข. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 35(1), 65-88.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2544). *เมธีตะวันออก*. สร้างสรรค์บุ๊กส์.
- อติชาติ คำพวง และอรอนงค์ อินสะอาด. (2562). ปรัชญาของขงจื้อกับการจัดระเบียบทางสังคม การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์หลุนอี่วี่. *วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม*, 8(2), 126-164.
- อธิตา งามศรี. (2560). *กลวิธีการแปลคำและวลีทางวัฒนธรรมที่พบในบทแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ กรณีศึกษาหนังสือเรื่อง “ครูบ้านนอก” โดย คำหมาน คนใด [สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- อมร ทองสุก. (2552). *คัมภีร์หลุนอวี่ The Analects of Confucius คัมภีร์แห่งแดนมังกร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ชุณหวิตร.
- อัมพร วรรณท้วนิช, นัฏฤดี ปันกัจวานิชเจริญ และ Fuchao Liu. (2563). การศึกษาแนวคิดเรื่อง “เสีย” “ที่” “ขึ้น” “จง” ของขงจื้อในคัมภีร์หลุนอวี่. *งานประชุมระดับชาติ ครั้งที่ 12 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- Chu Xin. (2020). 《论语》中“仁”的翻译对比研究. *英语广场*, 125,37-39.
- Gao Tian. (2011). *四书章句集注*. Zhonghua Shuju.
- Li Zehou. (2004). *Reading the analects today* (3rd ed.). Longchang Weiye.
- Newmark, P. (2001). *A textbook of translation*. Shanghai Foreign Language Education.
- Nida, E. A., & Taber, C. R. (1982). *The theory and practice of translation* (2nd Photomechanical reprint). The United Bible Society.
- Yang Bojun. (2007). 《论语译注》. 中华书局.
- Zhang Rong. (2019). “仁”字英译的哲学分析. *教育现代化*, 8(65), 195-196.
- Zhong Xue, & Wang Jinfeng. (2021). 对比分析《论语》英俄译本中文化负载词“仁”字的翻译. *时代文学*, 7, 55-56.
- Zhou Mei. (2022). 《论语》中“仁”的英译分析与研究. *语言研究*, 137.
- 中国社会科学院语言研究所词典编辑室. (2008). *现代汉语词典*. (第5版). 北京: 商务印书馆.